

**Wyrok z dnia 23 października 1996 r.
I PRN 95/96**

Zasada z § 2 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 września 1991 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie projektów wynalazczych (Dz. U. Nr 83, poz. 374), że wynagrodzenie powinno być ustalone według przepisów dotychczasowych, jeżeli jest to korzystniejsze dla twórcy projektu wynalazczego, odnosi się zarówno do wynagrodzenia za okresy obliczenia już zakończone, za które nie zostało ono wypłacone do dnia wejścia w życie wymienionego rozporządzenia, jak i do wynagrodzenia za pracownicze projekty wynalazcze, zgłoszone przed dniem wejścia w życie tego rozporządzenia, za okresy obliczeniowe, które kończą się po dniu jego wejścia w życie.

Przewodniczący SSN: Walerian Sanetra (sprawozdawca), Sędziowie: SN Józef Iwulski, SA Mieczysław Bareja.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 23 października 1996 r. sprawy z powództwa Zygmunta S. przeciwko A.-B.-B. Zakładom Wytwórczym Urządzeń Sygnalizacyjnych S. Ltd. Spółce z o.o. w K. o zapłatę, na skutek rewizji nadzwyczajnej Ministra Sprawiedliwości [...] od wyroku Sądu Wojewódzkiego w Katowicach z dnia 29 stycznia 1993 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Wojewódzkiemu w Katowicach do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

W pozwie z dnia 5 czerwca 1992 r. powód Zygmunt S. wniósł o zasądzenie od A.-B. Zakładów Wytwórczych Urządzeń Sygnalizacyjnych S. Ltd. Spółki z o.o. w K. kwoty 12.658.922 starych złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 1 marca 1992 r., należnej mu - według jego twierdzeń - za zastosowanie przez stronę pozwaną zgłoszonego przez niego pracowniczego projektu wynalazczego [...] pt. "Zastosowanie kondensatorów o bardziej zróżnicowanych właściwościach pojemności zmianowej w zespołach elektrycznych MEP-103 i MER - 111802".

Powód powoływał się na przepis § 2 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 września 1991 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie projektów wynalazczych (Dz. U. Nr 83, poz. 374) uważając, że powinno być wypłacone wynagrodzenie według przepisów poprzedniego rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 czerwca 1984 r. w sprawie projektów wynalazczych (Dz. U. z 1988 r., Nr 33, poz. 178, Nr 10, poz. 73 i Nr 43, poz. 338 oraz z 1990 r. Nr 9, poz. 51), gdyż byłoby ono wyższe przy jego zastosowaniu niż to, które zostało ustalone przez jego zakład pracy. Przepis § 39 ust. 1 tego rozporządzenia przewidywał bowiem podwyższenie wynagrodzenia o 50% z tytułu zmniejszenia zużycia energii, paliw, surowców i materiałów.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa twierdząc, że wynagrodzenie za pierwszy okres obliczeniowy, tzn. od 1 stycznia do 31 grudnia 1991 r. obliczone od

uzyskanych efektów ekonomicznych w kwocie 11.021.000 starych zł zostało powodowi wypłacone w całości. Nie przyjęto natomiast podwyżki wynagrodzenia o 50% z tytułu oszczędności materiałowych, bowiem powołane wyżej rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 września 1991 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie projektów wynalazczych uchyliło m.in. przepis § 39 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 czerwca 1984 r. w sprawie projektów wynalazczych (§ 1 ust. 2 rozporządzenia z 1991 r.). Ponadto zdaniem pozwanej, użyte w § 2 pkt 1 rozporządzenia z 1991 r., które weszło w życie dnia 3 października 1991 r., sformułowanie "chyba, że wynagrodzenie ustalone według przepisów dotychczasowych byłoby wyższe" odnosi się do wynagrodzeń za okresy obliczeniowe już zakończone w chwili wejścia w życie rozporządzenia, za które wynagrodzenie nie zostało w całości lub w części wypłacone do dnia wejścia w życie rozporządzenia, zaś w przedmiotowej sprawie pierwszy okres obliczeniowy ustalony został od 1 stycznia do 31 grudnia 1991 r.

Wyrokiem z dnia 29 stycznia 1993 r. [...] Sąd Wojewódzki w Katowicach oddalił powództwo. Sąd ten podzielił stanowisko wyrażone w Biuletynie Informacyjnym Urzędu Patentowego Nr 1 z 1992 r., że przepisy tego rozporządzenia stosuje się do wynagrodzeń za te okresy obliczeniowe, które zakończyły się po dniu wejścia w życie tych przepisów. [...] Warunek zawarty w końcowej części przepisu § 2 pkt 1, że wynagrodzenie nie może być niższe, dotyczy wyłącznie sytuacji, gdy okresy obliczeniowe zakończyły się przed wejściem w życie tego rozporządzenia, ale wynagrodzenie nie zostało wypłacone do czasu wejścia w życie rozporządzenia.

Od wyroku tego rewizję nadzwyczajną wniósł Minister Sprawiedliwości zarzucając mu rażące naruszenie art. 98 ust. 1 ustawy z dnia 19 października 1972 r. o wynalazczości (Dz. U. z 1984 r., Nr 33, poz. 177 ze zm.) i § 2 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 września 1991 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie projektów wynalazczych (Dz. U. Nr 83, poz. 374) oraz naruszenie interesu Rzeczypospolitej Polskiej.

W ocenie rewidującego Sąd Wojewódzki dokonał wadliwej interpretacji § 2 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 września 1991 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie projektów wynalazczych. Przepis ten stanowi, że "przepisy rozporządzenia stosuje się również do wynagrodzeń za pracownicze projekty wynalazcze, zgłoszone przed dniem jego wejścia w życie, za okresy obliczeniowe, które kończą się po dniu wejścia w życie tego rozporządzenia, a także za okresy obliczeniowe już zakończone, za które wynagrodzenie nie zostało wypłacone w całości lub w części do dnia wejścia w życie rozporządzenia, chyba że wynagrodzenie ustalone według przepisów dotychczasowych byłoby wyższe". Z analizy gramatycznej § 2 pkt 1 rozporządzenia nie wynika, by zastrzeżenie uczynione na końcu tego przepisu miało odnieść się tylko do przypadku, gdy wynagrodzenie przysługuje za okresy już zakończone (przed wejściem w życie rozporządzenia)". Skoro ustawodawca wyraźnie nie zaznaczył, że w sposób korzystniejszy dla twórców ma być potraktowany przypadek, gdy okres obliczeniowy już został zakończony, lecz za okres ten nie została wypłacone w całości lub w części wynagrodzenie do dnia wejścia w życie nowych przepisów, należy uznać, że sporny zwrot odnosi się zarówno do przypadku ustalenia wynagrodzenia za pracownicze projekty wynalazcze, zgłoszone przed dniem wejścia w życie nowych przepisów (a więc pod rządami wcześniejszych przepisów), za okresy obliczeniowe, które kończą się po dniu ich wejścia w życie, jak i do wymienionego wyżej

stanu faktycznego". Na rzecz takiej wykładni - zdaniem Ministra Sprawiedliwości - przemawia także merytoryczne, czy społeczno-gospodarcze podobieństwo tych dwu sytuacji, które w związku z tym w zakresie regulacji prawa międzyczasowego powinny być traktowane w sposób jednolity.

Zastrzeżenie znajdujące się na końcu tego przepisu wyraża regułę, że do stosunków prawnych należy stosować prawo obowiązujące w chwili ich powstania, jeżeli jest to korzystniejsze z punktu widzenia wysokości wynagrodzenia twórcy za projekty wynalazcze. Pogorszenie lub osłabienie ochrony tych praw i interesów w nowych regulacjach prawnych wymaga wyraźnych i jednoznacznych rozstrzygnięć ustawowych, a tego warunku nie spełnia przepis § 2 pkt 1 rozporządzenia. Powyższe względy dowodzą, że przewidziana w § 2 pkt 1 rozporządzenia z dnia 9 września 1991 r. reguła stosowania jego przepisów, gdy są one korzystniejsze dla twórcy (jego wynagrodzenie nie jest niższe od obliczonego na podstawie poprzednio obowiązujących przepisów), odnosi się także do sytuacji dotyczącej wynagrodzenia za pracownicze projekty wynalazcze zgłoszone przed wejściem w życie tego rozporządzenia, za okresy obliczeniowe, które kończą się po dniu jego wejścia w życie.

Wskazane przez rewidującego uchybienia Sądu Wojewódzkiego wskutek wadliwej interpretacji przepisów, naruszają także interes Rzeczypospolitej Polskiej wyrażający się w przestrzeganiu porządku prawnego szczególnie w zakresie ochrony praw pracowniczych do wynagrodzeń z tytułu projektów wynalazczych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rewizja nadzwyczajna Ministra Sprawiedliwości jest zasadna i w związku z tym powstała konieczność uchylenia zaskarżonego przez nią wyroku Sądu Wojewódzkiego. Sąd Najwyższy w niniejszym składzie w pełni podziela stanowisko, które znalazło wyraz w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 1993 r., I PZP 47/93 (OSNCP 1994 z. 4 poz. 88) stwierdzającej, że zawarte w przepisie § 2 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 września 1991 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie projektów wynalazczych zastrzeżenie: "chyba, że wynagrodzenie ustalane według przepisów dotychczasowych byłoby wyższe" odnosi się zarówno do wynagrodzenia za okresy obliczeniowe już zakończone, za które nie zostało ono wypłacone do dnia wejścia w życie wymienionego rozporządzenia, jak i do wynagrodzenia za pracownicze projekty wynalazcze, zgłoszone przed dniem wejścia w życie tego rozporządzenia, za okresy obliczeniowe, które kończą się po dniu jego wejścia w życie. Do wniosku takiego prowadzi (przedstawiana w uzasadnieniu uchwały) analiza logiczno-językowa (gramatyczna) jak i wykładnia historyczna. Na jej rzecz przemawiają także względy natury społeczno-gospodarczej, doktrynalnej (wynikające z uznawanych przez dogmatykę reguł "międzyczasowych"), jak i aksjologicznej, wyrażające się w idei zwiększonej ochrony praw i interesów twórców (wynalazców i racjonalizatorów), w tym zwłaszcza wynagrodzenia twórców pracowniczych projektów wynalazczych.

Bez powtarzania szczegółowej argumentacji zawartej w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 1993 r. dodatkowo warto uzupełnić zawarte w nich wywody na rzecz tezy o podleganiu stosunków prawnych (zobowiązań) przepisom obowiązującym w chwili ich powstania, co wiąże się z zasadą niedziałania prawa wstecz. Znajduje bowiem ona wyraz także w przepisach ustaw z zakresu prawa wynalazczego.

W szczególności w myśl art. 2 ustawy z dnia 26 kwietnia 1984 r. o zmianie ustawy o wynalazczości (Dz. U. Nr 26, poz. 130) prawa w zakresie wynalazków, wzorów użytkowych i projektów racjonalizatorskich istniejące w dniu jej wejścia w życie, pozostają w mocy (stosuje się do nich przepisy jakim podlegały przed dniem wejścia w życie ustawy - ust. 1), natomiast do stosunków prawnych powstałych przed dniem jej wejścia w życie stosuje się przepisy dotychczasowe (ust. 2), zaś skutki zdarzeń prawnych ocenia się według przepisów obowiązujących w chwili, w której zdarzenia te nastąpiły (z pewnymi wyjątkami, które jednakże nie dotyczyły wprost ustalania wysokości wynagrodzenia za pracownicze projekty wynalazcze, a przy tym ich wprowadzenie oznaczało polepszenie sytuacji prawnej twórców w stosunku do stanu prawnego sprzed nowelizacji z 1984 r. - ust. 3 pkt 10). W świetle tych przepisów - gdyby hipotetycznie założyć, że mają one zastosowanie także przy ustalaniu wysokości wynagrodzeń za pracownicze projekty wynalazcze, poddanych regulacji rozporządzenia z dnia 9 września 1991 r. - należałoby także dojść do wniosku, iż do powoda powinny znaleźć zastosowanie korzystniejsze dla niego reguły obowiązujące przed wejściem w życie tego aktu prawnego. Podobną opinię w sprawie wniosków wpływających z analizy art. 2 ust. 3 pkt 10 ustawy nowelizującej z 1984 r. wypowiada A. Szewc w głosie do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 1993 r., (OSP 1994 nr 12 poz. 228).

Sąd Wojewódzki dostrzegając wątpliwości na tle rozumienia § 2 ust. 1 rozporządzenia z dnia 9 września 1991 r. nie dokonał samodzielnie jego wykładni, ograniczając się jedynie do zaakceptowania poglądu opublikowanego w Biuletynie Informacyjnym Urzędu Patentowego, co trudno zaakceptować, jeżeli się zważy, iż Sąd ten w ogóle nie przedstawił argumentacji merytorycznej, która to stanowisko miałaby wspierać. W tym stanie rzeczy należy stwierdzić, że skutkiem tego doszło do rażącego naruszenia § 2 ust. 1 rozporządzenia z dnia 9 września 1991 r., a ponadto także i do naruszenia interesu Rzeczypospolitej Polskiej, w następstwie pogwałcenia szczególnej ochrony przewidzianej dla wynagrodzeń twórców pracowniczych projektów wynalazczych.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 422 § 2 KPC orzekł jak w sentencji.

=====